

Krës.

120. 122. Krës se svetkuje po celij Slovenii 23. julija po poldni z večer. To je moral nekldaj biti jeden od večjih praznikov, kakor se zdi, Křesti solnca. — Že popred se napravi gromada drv za Krës na krësišču, navadno na kakem humu ali hribu. M žilskij dolini se po joldan natrgajo na travnikih različne svetlice, posebno kresnice (Wiesentkörner) ktere so, na način sonca, na sredi rumene s belimi peresci obrobjene. S timi svetlicami se poseje jospa i veža, i se pusti do drugega dne. Tudi se vlekne nekam v duri toliko krënic, kolikor je v hiši ljudi, za vsakega po jedna. Katerega svetlica čez noc najbolj poveha — govore — da naj prej umerje. Pred okna i pred duri se inace o praznikih nataknejo vejce lipove, brezove ali krepetike, o křesu se pak namesta njih pri žili natakne v okna i vrata svetlje bëlega prata (Spierstrude, spiera in se farrenkraud) kadro se pusti pred okni i vratami člo člo sokler samo ne odpade.

Křesnica govore pri Slovencih črvica, poške svetlice; in devojka, ktera křesuje, tedaj krës nãti, zraven po starj navadi poj. Slovenci s svetlicam křesnicam bëla peresca odhajajo govore: Deklica, ljubica — křobica; deklica ljubica i tako dalje. Slovo, ktero se nameri na poslednje peresce, veža od one devojke, ktero ni je človek mislil.

Ločes o křesu, kadark mrači gre vse, staro i mlado na krësišče i zažgo tam krës, nekada pojo, možta vtëskajo i stëlajo, devojke i žene se pogovarjajo, šalijo i smëjo; mladenici šibe mečajo, dečki letajo in jih pobirajo; skivajo jih tudi oni metaki, ali hitajo (lovijo) letajoč křesnice svetlice.

183 Šibe niso nič drugega kakor četverozglati ivrji iz bukovega česa dva palca dolge in dva široke, na trëdi imajo jamico. Taka šiba se natakne na palico, i se položi v krës, da se lepo užje. Ne daleko od křesa je jedna deska tako na kviško nastavljena kakor ako bi dolgej klopi dve nozjivzeli. Kadark je šiba na palici nataknjena že vsa gorëca, jo vzeme jeden iz ognja i gre od křesa konej deski nepeštano s palico okrog mahajoč, da od šibe na vse strani iskre letajo, i glasno klicajoč, komu na čast ali na zdravje bode šibo vzgel i udari s palico po deski na kviško, da gorëca šiba raz palico odleti i visoko po zraku leteč lep goreč lok napravi. Višje ko šiba leti lepše je. I tako mečajo šibe jeden za drugim. Prva šiba se vže vsigdar na čast svetnika domače cerkve ali na čast svetega Janeza Krstnika. Na Višarjih se vže prva šiba: „Na čast device Marije“. Ostale šibe se

184 mečajo mladenicam na zdravje; obično se pridoda fantu družica in tedaj se reče, postavim: šiba šiba, tota šiba pojde na zdravje Křiborjevemu Mihalu in Županovj Miciki! Nekada se tudi kaj omëšnega pristavi — vendar nigdar nič nesporodnega. — Družico nekomu pridružiti je pri Slovencih navada tudi v drugih priložnostih. V Horvatskoj takorjer radi družico imenujejo, kakar nekomu napraočajo. Krës neke tudi na pronëmčenej strani Koroske: u Labudkej dolini i v gornej Štajerskej se navade ni več, temue tam, posebno po murstkej dolini s med Judenburga do Horvat-sela (Kraubath) se neke freudentauer, pa le ob doeh xpitra na velikonoč. V Gublanj pojo na krës zvečera po mestu devojke različne pjesni i darujejo poslušarcem svojim kritic (pučelce) vrtarskih svetlic i dobijo zato nekak darok vpenarich.

Pri žili pravijo, da se mora pri křesu dobro turbet segreti, ka to skrinino prešene; od křesa mora glavno (gonju, Prand) seboj nesti i v kapusišče vtekiniti, ka to gosenice prešene — to obadvoje ni prarna vera, temue resnica. Za skrinino je toplo segreti ali postiti se vto dobro i znano je, da se gosenice s pepelom iz kapusišča prešeno; važno je, da Slovenci to od davnih, starodavnih časov že vejo. Na Krasu med Gorico in Trstom ljud tudi čez krës skivajo, ka je to zdravo.

Zvečer na krës devojke nekada tudi olovo (svinec) spuščajo in ga v vodo vlivajo, ali ako rarno olova nimajo, vlijo jajce, i iz podobne, ki se naredi, zgačajo ali se bodo skoro vrtak ali ne. Kuder bi se nočno gozupal, kdor bi mislil, da so Slovenci i Slovenke praznoverni. Zato so preoč pametni

Le šege ovršujejo bolj za kratek čas, kakor iz praznovere. Med devojkami je mnogo dobre volje i smeha, ako v kateri vlij olovo v podobi nekoga postana ali neke hiše i tako dalje. Kadar Slovenka, postavim, najde na polju vrareja to je keberca, čez in čez rudičega s činimi pikami, kateri ima podobo kakor pol graha i ga imenujejo po nemško: Sprünzel, ga prusti po prstu lesti i govori mu: "Vrzej vrzi, kam se bon vdava." Fantiči mu govore: Vrzej vrzi, kam se bon ženau. Onda paz, na katero stano kebič odleti. Samo na vrak v koroskeji blizo povsod verujjo.

185. Druževa se, da se v kršovalu k česti sonca, ker tudi druge navade slovenske nato kažejo, postavim: seme od belega paprata se mora dobiti samo pred solničnim izhodom, čveteropersna detela se mora potegnati ~~se~~ tudi pred solničnim izhodom; Kadar si Slovenci v društvu naprivljajo, gre to po soncu; kadar se snubači za nevesto pogodli, jo ženim svéd jipe trikrat zasuce po soncu; Kovalbi vadat gre pri hili ženim s vatom vsigdar ^{raz} pred ono žlahko, koja je proti sončnemu izhodu, Kadar pride ženim pred poroko na nevestin dom i mu nevesto pripeljejo, jo uzeme pod pazuko i ide s njo vprvo vatom trikrat okrog u jipri po soncu. Znajo pri hili ~~in~~ take si neko molitvico, se kojoj se sonce spominja, namreč: Jes se obrnar pruti svetami sanci, pruti božjami zhorj, pruti Jeriščavami grobi... U pjesni, ktero jaz imenujem „dvanajst osobitostih“ i ktera je u Goricah pri hili znana, se takodje vče: Dže sta dže živi qvavici, sončice in vuarca...

187 U Rožju se pripoveduje, da se je krš nekoliko tednov poredoma obhajal. Dekleta so šle zmrakoma na koji bližnji hrib ali hum, so kršovalale, to je: krš nehle, so spre-peljale, vaka sozmu fantu so si roke podale i u kolu okolo krša skakljaje rajale; fanti so nekada na drugem hribu spivajje jim odgovarjali. Devojke kršnice so jile pjesni kršne, nekada takodje k časti svetnikov, kleri se imenujejo kršniki. Stare ženske si pomne, da se je tako kršovalo, dotle so bile pa takodje dobre letine, i iz neba je padal plim ali plimb, to je neko žme, kojega so plevice veltkokrat dobivljale, kadar so plele.

186. Da je krš se kršoval k česti sonca, kaže tudi to, da je bila nekada ~~na~~ pri hili u običaju stara pjesem od sonca; jaz sem samo začetek zbarati: nozel, glavi ovako l. Zazja ni gore nhaja etc.

Ponemčani Korosci imenujejo krš: Sonnwend-feuer.